

ADAMSON, Hendrik, kirjanik, sünd. 24. IX 1891 Helme klk. Kärstna v. Metsakurus Patsi talus; sai hariduse Kärstna valla ja ministeeriumikoolis ning (1907—11) Tartu seminaris; oli Kasepää vallas ministeeriumikooli õpetaja, praegu (1926) Kärstna 6-kl. algkooli juhataja. — A.-i esimene kirjanduslik katse ilmus trükis a. 1913. Selle järel on autor avaldanud rohkesti töid nii oma kui varjunimede all ajalehtedes ja ajakirjades. Eiraraamatuina on temalt ilmunud luuletuskogud »Mulgimaa« (1919) ja »Inimen« (1925) ning novellikogud »Kuldblond neitsi« (1925) ja »Roheline sisalik« (1925). — A.-i toodangu põhielemendiks on intiim-eleegiline ilma- suhtumine, mis avaldub aga enamasti humo- ristlikus vormis. Tagasihoidliku väljendus- viisi ja tihtipeale oma murdekeele tõttu pole autor saavutanud laialisemat tähelepanu. Luu- letuskogu »Mulgimaa« on kirjutatud täielikult mulgi murdes, lisaks on aine sagedasti õieti intiim ja vorm nii ökonoomiline, et see ras- kendab arusaamist. Autori keel on pildi- rikas ja täppis, eriti ta ajaloolisi aineid kä- sitlevais luuletusis-paroodiais. Kogu »Inimen« sisaldab peaaesjalikult kirjakeelseid luuletusi, enamasti eleegilise ja pessimistliku alatooniga. Mõnes neist luuletusist, nagu poemis »Lille- tar ja luuletai« on ta saavutanud haruldase musikaalsuse. Tema novellid osutavad tu- gevat filosoofilist põhiheli, mis aga väljenda- tud välise huumori ja stiililise ekspressionis- miga. Kogu »Kuldblond neitsi« on võrdle- misi diletantlik ja paiguti maitsevaene, selle- vastu on aga »Roheline sisalik« eriti väär- tuslik raamat meie kirjanduses. *F. T.*

ADAMSON, Jaan, sünd. 26. X 1824 Viljandi maakonnas Vastemõisa vallas Uuetoa talu saunamehe pojana. A.-i üheksa-aastane olles suri isa, jättes perekonna raskesse ma- janduslikku seisukorda. A. peab karjasena enesele eluülespidamist teenima. Samal ajal hakkab A. ka lugemist õppima. Õppimine edenes ema järelevalvel niivõrt edukalt, et A. ei tarvitsenud minna külakooli. Suurte jõupingutustega läheb emal korda panna õpi- himuline poeg Suure-Jaani kihelkonnakooli. Siin saab A. majandusliku kehvuse pärast ainult ühe aasta viibida ja peab siis hak- kama talu-, köstri- ja mõisasulasena enesele leiba teenima. Köstri juures teenides õppis ta pärast tööaega edasi, käies osa võtmas kihelkonnakooli õppetööst ja orelimängust. Varssi oli ta viimases niivõrt edenenud, et võis palvemajas koraale orelil kogudusele kaasa mängida. 1850. a. esineb ta koolire- videndi, Põltsamaa pastor E. Horschelmanni, ees, näidates suurt osavust laulmises ja orelimängus. H.-i eestkostmisel antakse A.-ile samal aastal koolmeistri õigused. Samal aas-

tal nimetati ta Morna valla koolmeistriks. Majanduslikkude olude tõttu lahkus ta siit varssi ja asub Holstresse Pulleritsu kool- meistriks (1852). Holstres möödubki A.-i töö- rikkam elujärk. Siit valitakse ta Paistu ki- helkonna orelimängijaks, kelleks ta jääb oma elu lõpuni. A. suri 15. IV 1879 ja maeti Paistu surnuaiale. — Vaatamata oma puudu-liku hariduse peale, sai A. ometi silmapaist- vamaks rahvusliku ärkamisaja tegelaseks, kes ise ei olnud niipalju loov isik kui virgutaja, tööle ärataja ja ka lepitaja, kui tülid avalik- kude tegelaste vahel suureks läksid (Jakob- son ja Hurt). Oma lähemas ümbruskonnas asutas A. laulu-, mängu- ja raamatukogu- seltse, millede tegevuse tagajärjel Paistu klk. mõne aastaga muutus üheks edenenumaks ja haritumaks kihelkonnaks Viljandimaal. A. oli eeskujuks ning äratajaks ka põllutöös sel- lega, et haris ja seadis sisse oma koolimaa uuemate meetodite järele. Samal ajal mu- retses ta maata meestele kroonumõisast maad igavesele rendile, õigusega päriks osta. Aru saades, kui tähtis on rahvaluule, vanad kombed ja rahvarõivad teaduslikule uurimi- sele, sai A.-ist esimene vanavara-korjaja. Tema elutöökse jääb ometi Eesti Alek- sandri kooli põhimõtte levitamine. Sellele pühendas ta oma jõu, energia ja oma elu. Rahvuslik ja emakeelne kool pidi saama võit- matuks kantsiks ümberrahvastamis-hädaohu vastu. A.-i eeskujuga ja vaimustus kiskus ene- sega kaasa, nii et lühikese aja jooksul pandi kokku tolaeagsete olude kohta hiiglasumma rahvusliku kooli heaks.

V. Reiman, Jaan Adamson (Tartus, 1913).

A. R.

ADSON, Karl - Arthur, kirjanik, sünd. 3. II 1889 Tartus; noorpõlv möödus Võrumaal, Tartus ja Võrus; sai maamõõtja erihariduse; elas 1907—12 Venemaal, selle järel Tallinnas; a. 1920 »Tall. Teataja« ja 1920—24 »Päevalehe« toimetuse liige; teot- ses 1925. a. Tartus »Vanemuise« teatri dra- maturgina ja elab praegu (1926) vabakirjani- kuna Tallinnas. — A. on kirjutanud aja- lehtedes rohkesti kirjandusest ja üldistest kul- tuuriküsimustest ning avaldanud hulga päe- vakajasid, eriti »Nikodemuse« varjunime all. Ilukirjanduslikke töid ilmutanud »Siuru« al- bumites, »Tarapitas«, »Ilos«, »Murrangus«, »Loomingus« j. m., võttes ühtlasi tegevliik- mena osa kirjanikuühinguist »Siuru« ja »Tara- pita«. Eraraamatuina avaldanud kolm luule- tuskogu ja ühe kogu jutustusi, peale selle tõlkinud eesti keelde B. Kellermanni »Inge- borgi«, Fr. Hebbeli »Judithi« j. t.

A.-i esinemine kirjanduses on ühenduses meie lüürika äkilise võrsumisega »Siuru« tek- kimisajal, ja näiliselt sündis see esinemine